

Διδακτική πρόταση Α΄ Γυμνασίου

Ο Βάνκας, Άντον Τσέχοφ, (1896)

Θεματική ενότητα: Η βιοπάλη · Το αγωνιστικό πνεύμα του ατόμου

Ο Κωνσταντής, Λίτσας Ψαραύτη, (1999)

Θεματική ενότητα: Η αγάπη για τους συνανθρώπους μας · Οι φιλικοί δεσμοί · Η αγάπη

Επισήμανση:

Η διδακτική πρόταση που ακολουθεί έχει οργανωθεί με την αξιοποίηση κειμένων από δύο διαφορετικές διδακτικές ενότητες του βιβλίου ΚΝΛ Α΄ Γυμνασίου, τα οποία όμως έχουν **κοινό θεματικό άξονα: την παιδική βιοπάλη**. Η προσέγγιση αυτή στηρίζεται στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών του Π.Ι. Ελλάδας, σύμφωνα με το οποίο η οργάνωση της διδασκαλίας της λογοτεχνίας δε γίνεται πάντα με επίκεντρο ένα μεμονωμένο κείμενο αλλά και με συσχετισμό κειμένων που έχουν κοινό θέμα (όπως εδώ), ή που ανήκουν σε κοινό είδος και αποσκοπεί κυρίως στο να διαπιστώσουν οι μαθητές **συγκλίσεις** και **αποκλίσεις** μεταξύ των δύο κειμένων κατά την πραγμάτευση του ίδιου θέματος από δύο λογοτέχνες που τους χωρίζει ένας αιώνας, καθώς και στο να αναγνωρίσουν ότι το θέμα που τους απασχολεί παρουσιάζει μια αξιοσημείωτη αντοχή μέσα στο χρόνο αντί να έχει φθίνουσα πορεία. Είναι προγραμματισμένη να υλοποιηθεί σε τέσσερις διδακτικές περιόδους, όσες ακριβώς προβλέπονται από τον προγραμματισμό του Υ.Π.Π. και για τα δύο διηγήματα.

Στόχοι:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές το φαινόμενο της παιδικής βιοπάλης και να ευαισθητοποιηθούν γύρω απ' αυτό.
- Να διαπιστώσουν ότι η παιδική εργασία δεν αφορά μόνο μια εποχή ή χώρα, αλλά είναι φαινόμενο με διάρκεια και ευρύτητα.
- Να αναφέρουν τους τρόπους με τους οποίους η λογοτεχνία, παιδική και κλασική, τοποθετείται απέναντι στα κοινωνικά προβλήματα.

1 ^η διδακτική περίοδος

Πορεία μαθήματος:

- Ο διδάσκων παρουσιάζει τους τίτλους των διηγημάτων στους μαθητές και τους καλεί να τους σχολιάσουν.
- Γίνεται ανάγνωση του πρώτου διηγήματος και στη συνέχεια εκμαιεύονται οι πρώτες εντυπώσεις. Οι μαθητές εντοπίζουν το θέμα, τους ήρωες και την εποχή και καταθέτουν σύντομα τις πρώτες σκέψεις τους.
- Ο διδάσκων προτρέπει τους μαθητές να προβληματιστούν πάνω στο θέμα της παιδικής εργασίας και τους καλεί να σκεφτούν αν κατά την κρίση τους αυτό μπορεί να υπάρχει και σήμερα.

Άσκηση για το σπίτι: Ο Βάνκας απευθύνει το γράμμα στον παππού του. Ο Α. Τσέχωφ πού νομίζετε ότι το απευθύνει;

Αναμένεται:

Οι μαθητές εντοπίζουν αμέσως το **πρώτο σημείο σύγκλισης**: Τα διηγήματα έχουν ως τίτλο ένα κύριο όνομα, *Βάνκας* και *Κωνσταντής*.

Με αφετηρία τους τίτλους και τη θεματική ενότητα στην οποία εντάσσονται παροτρύνονται να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενό τους.

Βρίσκουν ότι το διήγημα μιλάει για την παιδική εργασία (για ένα παιδί που υποφέρει δουλεύοντας στη Μόσχα και προσπαθεί να επικοινωνήσει με τον παππού του). Κύριο πρόσωπο είναι ο Βάνκας και μέσα από την αφήγησή του ο παππούς, το αφεντικό κ.ά. Γράφονται στον πίνακα σχετικές φράσεις-κλειδιά. Το περιστατικό διαδραματίζεται στη Μόσχα στα τέλη του 19^{ου} αι.

2 ^η διδακτική περίοδος

Πορεία μαθήματος:

- Γίνεται ανάγνωση του δεύτερου διηγήματος και επαναλαμβάνεται η πιο πάνω πορεία δηλ. οι μαθητές εντοπίζουν το θέμα, τους ήρωες και την εποχή και καταθέτουν σύντομα τις πρώτες σκέψεις τους, οι οποίες καταγράφονται από το διδάσκοντα στον πίνακα και από τους μαθητές στο τετράδιό τους.
- Οι μαθητές καλούνται να εντοπίσουν τα κοινά σημεία (συγκλίσεις) μεταξύ των μικρών ηρώων. Καλούνται να κάνουν το ίδιο σχετικά με τις κοινωνικές ή άλλες συνθήκες μέσα στις οποίες είναι τοποθετημένοι οι δύο ήρωες.
- Διδάσκων και μαθητές καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι δυστυχώς το φαινόμενο της παιδικής βιοπάλης δεν αφορά μόνο το παρελθόν αλλά ανθεί και σήμερα. Οι μαθητές γράφουν παράγραφο παρουσιάζοντας τις συγκλίσεις και τις αποκλίσεις την οποία και αξιολογούν.

Ασκήσεις για το σπίτι: Η ερώτηση 2 (σελ.194 του σχ. βιβλίου) και η ερώτηση 1 (σελ.166 του σχ. βιβλίου). Ο διδάσκων μπορεί να αναθέσει σε ένα μέρος της τάξης την πρώτη και στο υπόλοιπο της τάξης τη δεύτερη

Αναμένεται:

Κι αυτό το διήγημα μιλάει για την παιδική εργασία (για ένα παιδί των φαναριών) άρα επισημαίνεται το **δεύτερο σημείο σύγκλισης των δύο διηγημάτων**.

Επισήμανση: φαίνεται πως το φαινόμενο αυτό έχει διάρκεια μέσα στο χρόνο. Να τονιστεί ιδιαίτερα ότι καμιά χώρα δεν είναι θωρακισμένη απέναντι στο φαινόμενο της παιδικής εργασίας, όσο αναπτυγμένη και αν είναι επομένως ούτε και η δική μας.

Τα πρόσωπα είναι ο Κωνσταντής και η κυρά Δέσποινα. Η ιστορία τους όμως διαδραματίζεται στα τέλη του 20^{ου} αι. στην Ελλάδα άρα εδώ υπάρχει **απόκλιση** μεταξύ των δύο διηγημάτων. Γράφονται σύντομες σημειώσεις στον πίνακα.

Συγκλίσεις:

- χωρίς την προστασία των γονιών (ο Βάνκας ορφανός, οι γονείς του Κωνσταντή απελάθηκαν),
- στερούνται τα βασικά (π.χ. επαρκή τροφή, ξεκούραση) αλλά και απλές μικροχαρές της ηλικίας (παιχνίδια, δώρα...),
- είναι αντιμέτωπα με σκληρή εργασία (σωματική κούραση) και την ανελέητη αντιμετώπιση από τους ανθρώπους (ψυχική κούραση).
- παρουσιάζονται την παραμονή μιας μεγάλης χριστιανικής γιορτής, ο Κωνσταντής του Πάσχα και ο Βάνκας των Χριστουγέννων. Ο εορταστικός χαρακτήρας των ημερών αποκαλύπτει ακόμα πιο έντονα την αποκρουστική πραγματικότητα.
- ηλικιωμένα πρόσωπα, ο παππούς Κωνσταντής Μακάριτς και η κυρία Δέσποινα, γιατί και η ίδια, παρουσιάζονται δυνητικά ως λυτρωτές γιατί στη συνείδησή μας η τρίτη ηλικία διακρίνεται για την τρυφερότητα και την ευσπλαχνία της.

3 ^η διδακτική περίοδος

Πορεία μαθήματος:

- Οι μαθητές καλούνται να εντοπίσουν τις διαφορές (αποκλίσεις) μεταξύ των μικρών ηρώων. Καλούνται να κάνουν το ίδιο σχετικά με τις κοινωνικές ή άλλες συνθήκες μέσα στις οποίες είναι τοποθετημένοι οι δύο ήρωες.
- Οι μαθητές σχολιάζουν τα συναισθήματα καχυποψίας και επιφυλακτικότητας του Κωνσταντή απέναντι στους ανθρώπους και κάνουν υποθέσεις για τα αντίστοιχα συναισθήματα του Βάνκα.
- Οι μαθητές καλούνται να προβληματιστούν σχετικά με το τι συμβολίζουν οι δύο μικροί ήρωες, γράφουν στην τάξη μια-δυο παραγράφους σχετικά και τις αξιολογούν.

Άσκηση για το σπίτι:

Η τάξη μοιράζεται σε δύο ομάδες και κάθε μία αναλαμβάνει μια από τις παρακάτω ασκήσεις:

- 1) Δίνεται η έρευνα της UNICEF σχετικά με τις διαστάσεις του φαινομένου της παιδικής εργασίας στην Ελλάδα και οι μαθητές παρουσιάζουν σχολιάζοντας α) τις πιο ευάλωτες ομάδες παιδιών, β) τις συνθήκες διαβίωσής τους γ) τις τιμωρίες που υφίστανται και δ) τα όνειρά τους για το μέλλον.

Τα παιδιά του δρόμου στην Ελλάδα Έρευνα της ALKO για τη UNICEF

Σύνοψη - Συμπεράσματα

Σε **5.800** υπολογίζονται περίπου τα παιδιά στην Ελλάδα που ζουν και εργάζονται το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας τους στους δρόμους, τα λεγόμενα **"παιδιά των φαναριών"**. Τα παιδιά αυτά είναι από 2 έως 15 ετών, ελληνόπουλα και μετανάστες που **αποφέρουν κατά τις συντηρητικότερες εκτιμήσεις περίπου 1 δισεκατομμύριο δραχμές το μήνα στους "εργοδότες" τους**. [...]

Κυριότερα ευρήματα της έρευνας: από τα 955 παιδιά ηλικίας 2-15 ετών στα οποία διενεργήθη η έρευνα, το 61% είναι αγόρια, το 10% περίπου ηλικίας έως 5 ετών, 44,1% του συνόλου είναι έλληνες πολίτες, ενώ τα υπόλοιπα παιδιά είναι μετανάστες και πρόσφυγες στη χώρα μας.

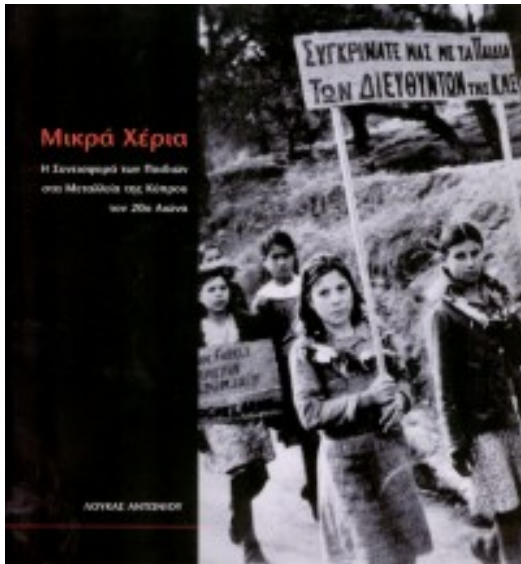
Ειδικότερα, το 23,6% του συνόλου είναι έλληνες τσιγγάνοι, το 11,4% έλληνες μουσουλμάνοι, το 28,1% είναι αλβανικής καταγωγής, 6,3% Ιρακινοί, 6,0% Σέρβοι, 5,4% Πακιστανοί, 3,4% Κούρδοι και διάφορες άλλες εθνικότητες. 40,4% των παιδιών είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι, 33,4% Μουσουλμάνοι, ενώ το 13,8% δήλωσε πως δεν ξέρει το θρήσκευμά του. Τα παιδιά αυτά δραστηριοποιούνται σε όλο το Λεκανοπέδιο, κατοικούν σε υπόγεια, ισόγεια, σκηνές, πρόχειρους καταυλισμούς, ακόμα και σε βαγόνια, εγκαταλελειμμένα αυτοκίνητα κ.λ.π. ενώ το 2% δηλώνουν άστεγα.

Τα παιδιά δεν δραστηριοποιούνται στις περιοχές που κατοικούν, πράγμα που σημαίνει ότι καθημερινά μετακινούνται προς τις περιοχές που τα συναντάμε. Ελάχιστα (20%) πηγαίνουν σχολείο, ένα σημαντικό μέρος αυτών βρίσκεται στην Ελλάδα χωρίς τους γονείς του, δηλώνουν άγνοια για το αν η εγκατάστασή τους είναι μόνιμη ή προσωρινή στη χώρα μας. Πολλά παιδιά δηλώνουν ότι "εργοδότης" τους δεν είναι κάποιος από τους γονείς του, τους επιβάλλονται τιμωρίες αν δεν θελήσουν να πάνε για δουλειά ή κάνουν μικρή είσπραξη. Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλά παιδιά δήλωσαν σαν τιμωρίες, εκτός από το ξύλο, το γεγονός ότι δεν τους δίνουν φαγητό να φάνε ή ότι τα απειλούν να τα δώξουν από το μέρος που διαμένουν.

Η συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών αυτών δηλώνει ότι βρίσκονται στους δρόμους κι "εργάζονται" όλη σχεδόν την ημέρα, αρκετά από αυτά, εργάζονται και τη νύχτα και εκτός μικρών εξαιρέσεων έχουν περιορισμένες φιλοδοξίες κι όνειρα για το μέλλον τους που προκύπτουν από το αίσθημα ανασφάλειας και φόβου που νιώθουν, καθώς και την αίσθηση σε μεγάλο μέρος αυτών ότι βρίσκονται προσωρινά στην Ελλάδα.

Τέλος, σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας, **η μέση ημερήσια είσπραξη κάθε παιδιού ανέρχεται σε 7 έως 8.000 δρχ.**, το 20% των παιδιών μιλά πολύ λίγο ή καθόλου την ελληνική γλώσσα, ένα 20% θέλει αλλά δεν μπορεί να πάει σχολείο, ένα μικρό ποσοστό θέλει να σπουδάσει ενώ ένας αριθμός παιδιών στην ερώτηση "τι θα κάνεις όταν μεγαλώσεις" απάντησε: θέλω να έχω φαγητό να τρώω.

2) Οι φωτογραφίες που ακολουθούν είναι από την Κύπρο (παράρτημα), λίγες δεκαετίες πριν. Πιθανόν κάποιος από τους παππούδες ή από το ευρύτερο συγγενικό σας περιβάλλον να χρειάστηκε να εργαστεί όταν ήταν παιδί. Διερευνήστε το και καταγράψτε τις εμπειρίες που θα σας αφηγηθεί.

Αναμένεται:

Αποκλίσεις:

- Ο Βάνκας είναι εσωτερικός μετανάστης (από το χωριό στην πόλη), στάλθηκε να θητεύσει στο τσαγκαράδικο στη Μόσχα στα τέλη του 19ου αι. για να μάθει την τέχνη, αλλά κατέληξε θύμα εκμετάλλευσης από τ' αφεντικά. ενώ ο Κωνσταντής: αλλοεθνής μετανάστης, παιδί άλλης εθνικότητας, αναζήτησε με τους γονείς του μια καλύτερη ζωή στην Ελλάδα για να καταλήξει μόνος να παλεύει να επιβιώσει.
- Αν και ο Βάνκας παίρνει την πρωτοβουλία να βοηθήσει τον εαυτό του γράφοντας το γράμμα, δεν πρόκειται να βρει τη λύτρωση ενώ η φιλάνθρωπη στάση της κυρά Δέσποινας υποθέτουμε ότι θα είναι οριστικά λυτρωτική για τον Κωνσταντή. Η παρέμβασή της ωστόσο είναι συμπτωματική δεν την επιδίωξε ο μικρός Κωνσταντής.
- Τα περιστατικά του Βάνκα διαδραματίζονται στην τσαρική Ρωσία στα τέλη του 19^{ου} αι., χώρα στην οποία εκατομμύρια ανθρώπων ζούσαν σε άθλιες συνθήκες, ενώ του Κωνσταντή σε μια αναπτυσσόμενη ευρωπαϊκή χώρα, την Ελλάδα του 1999.
- Στον Κωνσταντή τίγεται ακόμα ένα θέμα, αυτό της μοναξιάς στη σύγχρονη μεγαλούπολη, μέσα από την παρουσία της κυρίας Δέσποινας.
- Μέσα στο διήγημα του Τσέχωφ, η σκληρή ζωή του Βάνκα στη Μόσχα αντιπαραβάλλεται με την ειδυλλιακή ζωή στο χωριό ενώ δε μαθαίνουμε τίποτα για τη ζωή του Κωνσταντή στη χώρα του.
- Στον Κωνσταντή, γίνεται αναφορά στον Αντωνάκη, εγγονό της κυρά Δέσποινας που η προνομιούχα ζωή του υπογραμμίζει περισσότερο την αθλιότητα της ζωής του Κωνσταντή.

Προφανώς ο Κωνσταντής έχει πάρει πικρά μαθήματα από τη μαθητεία του στο δρόμο. Οι άνθρωποι που εκμεταλλεύονται αυτά τα παιδιά, για να κερδίσουν την εμπιστοσύνη τους υποκρίνονται τους φιλάνθρωπους που θέλουν να τα βοηθήσουν μέχρι να τα θέσουν κάτω από τον έλεγχό τους. Έπειτα αποκαλύπτουν το πραγματικό τους πρόσωπο. Δικαιολογημένα λοιπόν ο Κωνσταντής είναι καχύποπτος. Ο Βάνκας από την άλλη βιώνει κι αυτός την αναίτια σκληρότητα τόσων ανθρώπων γύρω του. Ο ίδιος όμως, έχει γνωρίσει και την άλλη πλευρά του ανθρώπου που είναι πραγματικά ανθρώπινη και αλληλέγγυα, στο πρόσωπο ανθρώπων του χωριού του όπως π.χ. η Όλγα Ιγκνάτιεβα. Έτσι δε φαίνεται καχύποπτος αλλά κυρίως πικραμένος.

Και τα δύο παιδιά ανάγονται σε σύμβολα της παιδικής εκμετάλλευσης άλλοτε και τώρα. Ο Βάνκας αντιπροσωπεύει εκατομμύρια παιδιά της εποχής του, παιδιά από μη προνομιούχες τάξεις που δε γνώρισαν ποτέ την ξεγνοιασιά και την ανεμελιά της παιδικής ηλικίας. Αντίθετα γνώρισαν όλη την έχθρα και τη βαναυσότητα του κόσμου των μεγάλων που τα μεταχειρίστηκε σαν δούλους απαιτώντας απ' αυτά τα πάντα και στερώντας τους τα πάντα. Ο Κωνσταντής από την άλλη, αντιπροσωπεύει κι αυτός δυστυχώς εκατομμύρια παιδιά της σύγχρονης μας εποχής. Όχι μόνο είναι ένα παιδί

που διακινδυνεύει δουλεύοντας στο δρόμο, αλλά είναι και μετανάστης δηλαδή ξένης εθνικότητας γεγονός που προκαλεί ακόμα πιο έντονα αισθήματα εχθρότητας και προκατάληψης εναντίον του.

4 ^η διδακτική περίοδος

Πορεία μαθήματος:

- Ο διδάσκων κατευθύνει τους μαθητές έτσι ώστε να εντοπίσουν τις τεχνικές της αφήγησης και τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιούν οι δύο συγγραφείς αλλά και να σχολιάσουν το ύφος. Οι μαθητές καταθέτουν τα συναισθήματα που τους προκάλεσε το τέλος καθενός από τα διηγήματα. Προβληματίζονται για τις ευθύνες της κοινωνίας και της πολιτείας σχετικά με την προστασία αυτών των παιδιών.
- Ο διδάσκων προκαλεί τους μαθητές να προβληματιστούν διατυπώνοντας το ερώτημα: *Γιατί οι δύο συγγραφείς έγραψαν αυτά τα διηγήματα;*
- Οι μαθητές προβληματίζονται -και γράφουν στην τάξη μια παράγραφο- για το πού οφείλονται οι ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ των δύο διηγημάτων.

Άσκηση για το σπίτι:

Η τάξη μοιράζεται σε δύο ομάδες. Οι μαθητές της πρώτης αναλαμβάνουν να μελετήσουν την πρώτη ομάδα των παράλληλων κειμένων (παράρτημα) και να μιλήσουν για την εικόνα που παρουσίαζε ο 19^{ος} αι. όσον αφορά την παιδική εργασία.

Οι μαθητές της δεύτερης μελετούν τη δεύτερη ομάδα παράλληλων κειμένων (παράρτημα) και παρουσιάζουν αντίστοιχα την εικόνα του 20ου αι. για το ίδιο θέμα.

Αναμένεται:

Στο Βάνκα χρησιμοποιείται η περιγραφή και ο μονόλογος. Κομβική θέση έχει η συγγραφή του γράμματος που δίνει ώθηση στην εξέλιξη της πλοκής. Συχνά εκφραστικά μέσα είναι οι: μεταφορές, προσωποποιήσεις, παρομοιώσεις, επαναλήψεις κ.τ.λ. Το ύφος είναι λιτό και φυσικό, νοσταλγικό όπου υπάρχει αναπόληση, αλλά και μελαγχολικό σε πολλά σημεία.

Στον Κωνσταντή έχουμε αφήγηση, περιγραφή και διάλογο. Εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιούνται είναι κι εδώ οι μεταφορές και οι προσωποποιήσεις, αλλά και η ειρωνεία, η υπερβολή, η αποσιώπηση και το ασύνδετο. Το ύφος είναι άμεσο και απλό.

Αναμένουμε να καταθέσουν την απογοήτευσή τους για τη ματαιότητα της πράξης του Βάνκα να στείλει το γράμμα αφού αυτό δε θα φτάσει ποτέ, ενώ θα νιώσουν ικανοποίηση για τη λύτρωση του Κωνσταντή. Ωστόσο πρέπει να τονιστεί ότι το πρόβλημα είναι τέτοιων διαστάσεων που δεν είναι αρκετή η φιλανθρωπία μεμονωμένων προσώπων για να αντιμετωπιστεί. Απαιτείται η δραστηριοποίηση

των κοινωνιών που το αντιμετωπίζουν και κυρίως εκείνων που έχουν μεγάλο αριθμό μεταναστών.

Προφανώς δεν είχαν στόχο να ψυχαγωγήσουν - γιατί θα επέλεγαν ένα θέμα πιο ανώδυνο – αλλά να καταγγείλουν το φαινόμενο της παιδικής εργασίας και να ευαισθητοποιήσουν τους αναγνώστες τους σχετικά με τα θύματά του.

Οι ομοιότητες μπορούν να αποδοθούν στον κοινό προβληματισμό των δύο συγγραφέων. Εντόπισαν το ίδιο κοινωνικό πρόβλημα -καθένας στην εποχή του- και αποφάσισαν να «χρησιμοποιήσουν» τη λογοτεχνία για να το καταγγείλουν. Οι διαφορές πάλι υπαγορεύονται από τη διαφορετική εποχή στην οποία ζουν οι δύο λογοτέχνες, αλλά και από τη διαφορετική λογοτεχνική τους υπόσταση.

Παράλληλα κείμενα

ΟΜΑΔΑ Α΄

Αναφορά της επιτροπής ορυχείων του λόρδου Άσλεϋ, 1842

Δουλεύω στις θύρες εξαερισμού του ορυχείου Γκάουμπερ. Δεν κουράζομαι πολύ, αλλά πρέπει να δουλεύω τη νύχτα κι αυτό με φοβίζει. Πηγαίνω στο ορυχείο γύρω στις τέσσερις η ώρα, μερικές φορές κατά τις τρεισήμισι το πρωί και φεύγω στις πεντέμισι το απόγευμα. Όταν έχει φως τραγουδάω· ποτέ όμως μέσα στο σκοτάδι· τότε δεν τολμώ να τραγουδήσω. Δεν αγαπώ τις γαλαρίες...

Σάρα Γκούντερ, 8 ετών

Δουλεύω πέντε χρόνια συνέχεια στο βάθος της γαλαρίας. Οπατέρας δουλεύει στη γαλαρία δίπλα μου. Έχω δώδεκα αδελφούς και αδελφές. Ο ένας απ' αυτούς ξέρει να μετράει, ένας άλλος διαβάζει· τίποτε άλλο δεν ξέρει, ούτε να γράψει. Κατεβαίνω στη γαλαρία στις επτά το πρωί και βγαίνω κατά τις έξι το απόγευμα, μερικές φορές κατά τις επτά. Δουλεύω πάντα χωρίς κάλτσες, χωρίς παπούτσια, χωρίς φόρμα· μόνο το μισοφόρι μου φοράω. Δουλεύω μαζί με τους άντρες. Εκείνοι είναι ολόγυμνοι. Στην αρχή φοβόμουνα πολύ και δε μου άρεσε αυτό, τώρα συνήθισα και δε με νοιάζει. Μου φέρονται όμως καλά. Δε ξέρω να γράφω ούτε να διαβάζω.

Μαίρη Μπάρετ, 14 ετών

Μαζίμ Γκόρκι, Τα παιδικά μου χρόνια

Κι εγώ άρχισα να βγάζω λεφτά. Τις γιορτές σηκωνόμουνα πρωί-πρωί, έπαιρνα το σακί κι έπαιρνα σβάρνα τα σπίτια και τους δρόμους και μάζευα κόκαλα, κουρέλια, χαρτιά και καρφιά. Οι παλιατζίδες πλήρωναν για ένα πούτι κουρέλια είκοσι καπίκια, το ίδιο και για τα σιδερικά. Για ένα πούτι κόκαλα δέκα με οχτώ καπίκια. Τη δουλειά αυτή την έκανα και τις καθημερινές, μετά το σχολειό, και πουλούσα το εμπόρευμά μου, τα Σάββατα, για τριάντα περίπου καπίκια, για πενήντα και, κάποτε, περισσότερο αν είχα τύχη. Η γιαγιά έπαιρνε τα λεφτά μου, τα έχωνε βιαστικά στην τσέπη της φούστα της και με παινούσε με χαμηλωμένα μάτια.

- Σ' ευχαριστώ, πουλάκι μου! Εμείς οι δυο δε θα μείνουμε νηστικοί! Μεγάλη δουλειά!

Αντον Τσέχοφ, Η νύστα

Νύχτα. Η Βάρια, μια υπηρετριούλα δεκατριών χρονώ κουνάει το μωρό και μουρμουρίζει με μισοσβημένη φωνή:

Νάνι νάνι το παιδάκι

Θα του πω ένα τραγουδάκι...

- Βάρια! Αναψε το τζάκι! Ακούγεται η φωνή του αφεντικού πίσω από την πόρτα.

Είναι ώρα να σηκωθεί και να αρχίσει τη δουλειά του. Η Βάρια αφήνει την κούνια και τρέχει στην αποθήκη για ξύλα. Είναι πολύ ευχαριστημένη. Όταν περπατάει και τρέχει

νυστάζει λιγότερο παρά όταν είναι καθισμένη. Γυρίζει με τα ξύλα και ανάβει το τζάκι. Νιώθει να ζωντανεύει το νυσταγμένο της πρόσωπο και το μυαλό της να ξαστερώνει.

- Βάρια! Βάλε το σαμοβάρι! Φωνάζει η κυρά.

Κόβει τα ξύλα μα δεν προφταίνει να τα ανάψει και ακούει καινούργια διαταγή:

- Βάρια, σκούπισε τις γαλότσες του αφεντικού!

Κάθεται κατάχαμα, παστρεύει τις γαλότσες και σκέφτεται τι όμορφα θα ήταν να τρυπώσει το κεφάλι της σ' αυτή τη μεγάλη και βαθιά γαλότσα και να κοιμηθεί λιγάκι. Και ξαφνικά η γαλότσα μεγαλώνει, φουσκώνει, γεμίζει ολάκερη την κάμαρα. Της ξεφεύγει η βούρτσα από τα χέρια, μα η Βάρια τινάζει το κεφάλι, γουρλώνει τα μάτια και προσπαθεί να κοιτάζει έτσι που να μη μεγαλώνουν τα πράγματα ούτε να χορεύουν στα μάτια της.

- Βάρια! Πλύνε τη σκάλα! Θα ντροπιαστούμε στους πελάτες...

Πλένει τη σκάλα, σκουπίζει τις κάμαρες ανάβει και το άλλο τζάκι. Έπειτα αρχίζει το πηγαίνελα στο μαγαζί. Έχει πολλή δουλειά, δεν έχει ούτε στιγμή ελεύθερη...

ΟΜΑΔΑ Β΄

Κωστής Χριστοδούλου, Πεκίνο, Οι οκτώ πληγές του 2008, άρθρο στον περιοδικό τύπο

Η έκθεση «Κανένα Μετάλλιο για τους Ολυμπιακούς» ήταν κατηγορηματική. Σύμφωνα με την έρευνα της *Playfair Alliance*, στην οποία μετέχουν εργατικά συνδικάτα από όλο τον κόσμο, για την κατασκευή Ολυμπιακών προϊόντων για τους Αγώνες του Πεκίνου στις συμβεβλημένες βιοτεχνίες εργάζονται παιδιά ηλικίας κάτω των 12 ετών. [...]

Τα δύο παιδιά, επιστρέφοντας από διακοπές στο σπίτι τους στη Σαγκάη έπεσαν θύματα ληστείας στο τελευταίο κομμάτι του ταξιδιού τους. Οι «καλοθελητές» που προσφέρθηκαν να τους βοηθήσουν τους πρότειναν εργασία σε ένα πλινθοποιείο, το οποίο όπως αποδείχθηκε κολαστήριο. Τους χρέωσαν από μία κούπα, την οποία αν έχαναν θα έπρεπε να την πληρώσουν, καθώς και μία κουβέρτα έναντι 5 ευρώ. Θα έπρεπε να δουλεύουν συνεχώς μεταφέροντας καυτά τούβλα και η ανταμοιβή τους θα ήταν μόνο φαγητό και νερό. [...]

Νικηφόρος Βρεττάκος, Το παιδί με τα σπέρτα

Το παιδί της μεγάλωσε. Έκλεισε σήμερα τα έξι του χρόνια. Το χτένισε όμορφα. Δε θα 'χει πια ανάγκη. Περνά και το βλέπει. Στη γωνιά της πλατείας στέκει σαν άντρας. Απ' τα πέντε κουτιά τα σπέρτα έχει κιόλας πουλήσει τα τέσσερα.- Παίζει ο χειμώνας στα δέκα του δάχτυλα. Έγινε νύχτα. Κοιτάζει η μητέρα του δεξιά της, ζερβά της, Απάνω και κάτω. Σκοτάδι:

«Ας μπορούσεν ανάβοντας το παιδί μου ένα σπέρτο να φωτίσει τον κόσμο».

Από τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι ο πρώτος παγκόσμιος νομικά δεσμευτικός κώδικας για τα δικαιώματα που όλα τα παιδιά πρέπει να απολαμβάνουν. Θέτει στοιχειώδεις αρχές για την ευημερία των παιδιών στα διάφορα στάδια εξέλιξής τους και αποτελείται από 54 άρθρα. Η Σύμβαση ξεκίνησε με πρωτοβουλία της Πολωνικής κυβέρνησης και της UNICEF, υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γεν. Συνέλευση του ΟΗΕ στις 20 Νοεμ. 1989 και τέθηκε σε ισχύ το 1990. Μέχρι σήμερα έχει επικυρωθεί σχεδόν από όλες τις χώρες του κόσμου, ενώ στην Ελλάδα επικυρώθηκε το 1992 (ΦΕΚ 192/2.12.92).

Άρθρο 31

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί το δικαίωμα στην ανάπαυση και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενασχόληση με ψυχαγωγικά παιχνίδια και δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την ηλικία του και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται και προάγουν το δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει πλήρως στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή και ενθαρρύνουν την προσφορά κατάλληλων και ίσων ευκαιριών για πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Άρθρο 32

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να προστατεύεται από την οικονομική εκμετάλλευση και από την εκτέλεση οποιασδήποτε εργασίας που ενέχει κινδύνους ή που μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή του ή να βλάψει την υγεία του ή τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξή του.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή του παρόντος άρθρου. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των άλλων διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ειδικότερα:
 - α. Ορίζουν ένα κατώτατο όριο ή κατώτατα όρια ηλικίας για την είσοδο στην επαγγελματική απασχόληση.
 - β. Προβλέπουν μία κατάλληλη ρύθμιση των ωραρίων και των συνθηκών εργασίας.
 - γ. Προβλέπουν κατάλληλες ποινές και άλλες κυρώσεις, για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή του παρόντος άρθρου.

<http://www.unicef.gr/reports/symb.php#30>